

Předmluva

Bible obsahuje velké množství zeměpisných údajů. Zmiňuje celou řadu měst, vesnic, údolí, řek, starověkých silnic a pouštních stezek.

Těmto informacím často nevěnujeme pozornost. Máme sklon všechny ty dlouhé, zvláště znějící místní názvy, popisy cest a hranic přeskakovat a zaměřovat se na hlavní příběh.

Zdá se nám, že zeměpisné detaily jsou nahodilé, či že to jsou pozůstatky starověkých realit, které jsou sice možná zajímavé, pro samotné vyznění příběhů však důležité nejsou. Při pozornějším čtení si však uvědomíme, že zeměpisné údaje mají svůj význam a že na biblické příběhy a na život jejich hrdinů vrhají nové světlo. Odkrývají tak něco podstatného o vztahu protagonistů biblického vyprávění k Bohu.

Když si například uvědomíme, jak daleko byl Pavel ochoten jít, aby šířil evangelium, nebo že na místě, kde byl obětován Izák, později stál chrám, získáme na tyto příběhy a události nový pohled. Nejinak tomu je, když si zrekonstruujeme Ježíšovy poslední spěšné cesty jeruzalémskými uličkami, či když si představíme judské přesídlenec shromážděné u průplavu na jihu Babylónu. Příběhy se nám již nejeví jako pouhé fiktivní vyprávění, nýbrž jako skutečné události. Zeměpisné informace nám pomáhají udělat si představu o tom, jak to ve skutečnosti bylo.

To je také hlavní důvod, proč Bible tolik zeměpisných údajů obsahuje. Vypráví o skutečných lidech a skutečných místech. Místní názvy, popisy cest a popisy krajiny v Bibli proto nejsou dílem náhody. Jsou důležitou součástí poselství biblických příběhů, svědčí o konkrétní době a zakotvují biblické příběhy v okolním světě.

Velkou část informací, kterou o těchto místech máme, čerpáme z Bible. Palestina nikdy nebyla centrem světového dění. Byla vždy jen zástavkou na cestě někam jinam, místem, kudy národy jen „procházely“. Ve starověkých dobách ležela na trase mezi dvěma velkými centry civilizace: Egyptem a Mezopotámií. Proto jí během staletí prošlo tolik vojsk egyptských, asyrských, babylónských, řeckých a římských. O Palestinu samotnou vládci zájem neměli. Až na několik krátkých desetiletí za Davidovy a Šalomounovy vlády to nebyl mocný stát. Po většinu svých dějin byla pod nadvládou cizích říší. A přesto tento „zapadákov“ sehrál v dějinách velmi významnou úlohu, poněvadž je to země, kde vznikla Bible.

Vždy jsem měl rád mapy. Domnívám se, že je třeba je číst pozorně. Jsou něčím více než jen strohým topografickým popisem. Mohou sloužit jako klíč k dějinám a zprostředkovat nový pohled na různé kultury a dějinné epochy. Mohou nám umožnit prožít četbu Bible jako jedno velké dobrodružství. A k tomu bych rád touto knihou přispěl.

Nick Page
přibližně 51° 47' severní šířky
1° 22,5' západní délky

Izrael

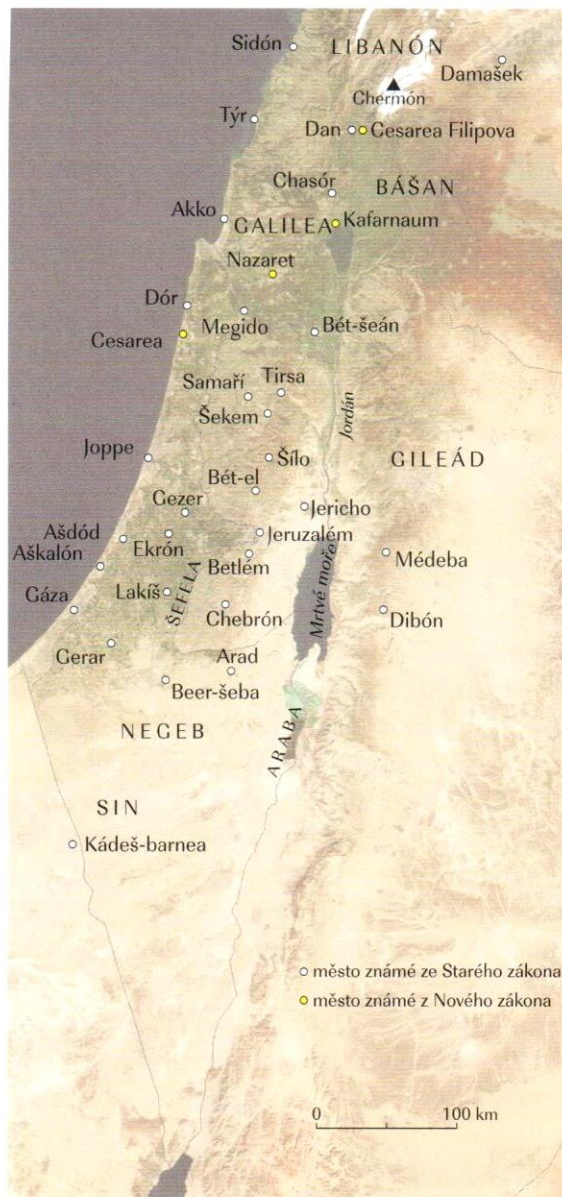
ZEMĚ HOR A PROLÁKLIN

Izrael je zemí velkých výškových rozdílů: zatímco hora Chermón na severu dosahuje výšky 2800 m, Mrtvé moře, nejnižší místo planety, se nachází přibližně 420 m pod hladinou moře (hladina od starověku klesla). Poutníci cestující z Jeruzaléma do Jericha by na vzdálenosti pouhých 23 km klesli z 670 metrů nadmořské výšky na 250 metrů pod úroveň moře. Země zaslíbená nebyla nijak rozlehlá. Izrael starozákonní doby dosahoval mezi svými nejzazšími sídly, Danem na severu a Beer-šebou na jihu, délky 260 km a mezi Kenatem na východní hranici Menašeho kmenového území a Dórem na pobřeží maximální šířky 160 km. Dokonce i za Davida a Šalomouna, kdy Izrael údajně dosáhl největšího územního rozmachu, zaujímalo království délku pouhých 320 km.

Cestování na Předním východě

Cestovatelé většinou překonávali vzdálenosti pěšky nebo na oslu. Babylónský vládce Chamurapi, který vládl v letech 1792 až 1790 př. Kr., přikazuje v dopise svému úředníkovi, aby jel dnem i nocí a za dva dny se přemístil z Babylónu do Larsy. Jedná se o vzdálenost asi 190 km, což předpokládá průměrnou rychlost 4 až 6 km za hodinu po (na tehdejší poměry) dobré cestě. Cestování po římských silnicích v novozákonní době bylo sice rychlejší, ale ne o mnoho. Pěšky bylo možné na zpevněné cestě za den urazit 25 až 30 km a na voze 40 až 50 km. (Vozy ovšem asi o moc rychleji nejely, uvážíme-li, že Filip ve Skutcích 8,29–30 bez potíží dohnal etiopského dvořana.) Na krátké vzdálenosti bylo pravděpodobně mnohem rychlejší jet na koni nebo na lehkém vozíku.

Ještě rychlejší bylo cestovat po moři. Když vál příznivý vítr, bylo možné za den urazit 80 až 160 km. Rychlost plavby zásadně ovlivňoval směr větru: plavba z Říma do Alexandrie s větrem v zádech mohla trvat 10 až 21 dní. Na cestě zpět, když loď musela plout proti větru, mohla plavba trvat až dva měsíce nebo déle.

PŘEHLED HOR

Výška nejvýznamnějších hor zmiňovaných v Bibli.

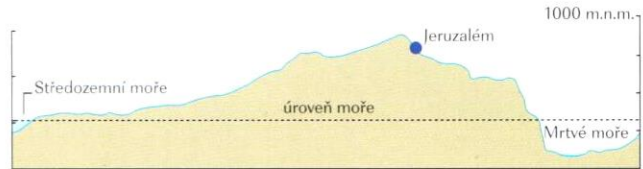
Mojžíšovým pohledem

Podle 5. Mojžíšovy 34 vystoupí Mojžíš na vrchol hory Nebó, odkud mu Bůh dopřeje pohled na zaslíbenou zemi. Ve svém vidění spatří Mojžíš celou zemi, i když z hory Nebó není Zadní (neboli Středozemní) moře vidět, pokud by ovšem pozorovatel nevylezl na velmi vysoký žebřík.

Za Mojžíšovými zády leží hornatý kraj Gileádu. Jaký pohled se Mojžíšovi, a potažmo nám, naskytne, když se podíváme z hory Nebó?

1. Při pohledu směrem na sever spatříme kraj hor a kopců, který se rozkládá až k hoře Chermón. Sníh na hoře Chermón na jaře roztává a napájí řeku Jordán. Ta protéká středem země.
2. Směrem na severozápad vidíme za městem Jericho hřeben hor, který vytváří předěl mezi pobřežní nížinou a Galileou a je zakončen horou Karmel, jež se tyčí nad Středozemním (Zadním) mořem.
3. Směrem na západ shlédneme na rovinu kolem Mrtvého moře. Do Mrtvého moře se vlévá Jordán. V Bibli se Mrtvé moře nazývá Solným mořem (Gn 14,3; Nu 34,12) nebo Pustým mořem (Dt 3,17; Joz 3,16). Za ním se na jeho západním břehu rozkládají Judské hory, pohoří, které začíná v Negebu a pokračuje až do Kenaanu. Podél tohoto hřebenu se nacházejí nejvýznamnější biblická města: Chebrón, Jeruzalém, Bét-el, Šílo a Šekem. Pokud by se nám dostalo vidění od Boha jako Mojžíšovi (nebo pokud bychom měli dostatečně vysoký žebřík), spatřili bychom za tímto pohořím oblast pastvin, kterou Starý zákon nazývá Šefela, nížinnou oblast, kde se dařilo zemědělství a kde byly vinice a pole. Za ní se rozkládá pobřežní nížina u Středozemního moře, kde byly významné přístavy. To byla země Pelíšťejců.
4. Nakonec se obrátíme na jihozápad, kde vidíme Negeb (v některých verzích Bible se často uvádí pouze jako „jih“). Přes tuto poušť, kde se vzduch chvěje horkem, vede cesta do Egypta a jižní stezky na Sínaj.

Taková byla země, kterou Bůh dal svému lidu: malá a s velmi členitým terénem.

Klimatické podmínky

Většina území má subtropické klima, které s sebou přináší dlouhá suchá léta a krátká období dešťů v zimě. Severní část pohoří Karmel a severní Samařsko byly kdysi hustě zalesněny, v současnosti má však dostatečné množství srážek jen úzký pás země u Středozemního moře.

Voda v této oblasti tak vždy byla vzácnou a ceněnou komoditou. Dnes se voda rozvádí pomocí důmyslných zavlažovacích zařízení. V biblických dobách měly obrovský význam studně a oázy a voda se pečlivě shromažďovala v podzemních cisternách.

Názvy země

Tento kousek zemského povrchu se nazýval mnoha jmény. Nejdříve se v Bibli nazývá Kenaanem, pak Izraelem, poté se rozdělí na dvě země (Izrael na severu a Judsko na jihu). Za římské nadvlády se nazývá Judeou a pak Palestinou. Nyní zde leží novodobý stát Izrael a palestinská území. V této knize budeme pro toto území nejčastěji používat obecný novodobý termín „Palestina“.

Bible na mapě dneška

Děj Bible se odehrává především kolem Středozemního moře a v oblasti, kterou historici nazývají Přední východ (ze zpravodajství ji známe spíše pod názvem Blízký východ).

Na této mapě vidíme, kde se nacházela místa zmiňovaná v Bibli. Spolu s nimi uvádíme vybrané biblické odkazy.

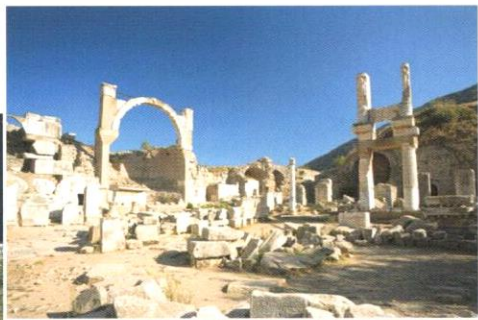
Řím, pohled na Forum Romanum z Kapitolu.

BIBLICKÉ ZEMĚ DNES

Místa zmiňovaná v Bibli se nacházejí na území více než patnácti současných moderních států. Rozvaliny Ninive a Babylónu jsou součástí dnešního Iráku. Místa, která na svých misijních cestách navštívil Pavel, najdeme na území Turecka, Řecka a Itálie. Královna ze Sáby pravděpodobně pocházela z oblasti dnešního Jemenu a Taršís se patrně nacházel na španělském pobřeží. Jeruzalém stále leží na území Izraele, ovšem dnešní stát se od země, kterou putoval Ježíš, velmi liší. Některá města jako Jericho a Řím stále bují životem, jiná se rozpadla v prach.

Farmáři a jejich stáda přecházejí most přes kanál u řeky Nilu v egyptské nilské deltě.

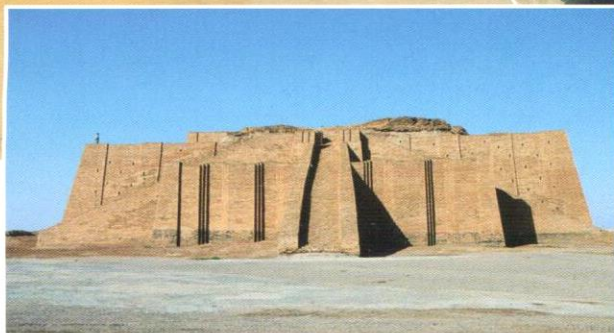

Rozvaliny různých budov,
cesta Kúrétů, Éfez, Turecko

Zrekonstruovaný chrám
v Uru se nachází
v současném Iráku. Byl
zasvěcen bohu Nannarovi
a postavil jej roku 2100 př.
Kr. král Ur-Nammu.

Kde to jen mohlo být?

Některá biblická místa je snadné identifikovat. Města jako Jeruzalém, Řím a Jericho známe i po tisících let. Někdy to však tak snadné není. Bible zmiňuje stovky lokalit, které dnes nedokážeme jednoznačně určit. Neplatí to jen o okrajově zmiňovaných místech. S jistotou nevíme, ani kde se nachází tak ústřední bod jako hora Sínaj. Pochybnosti se navíc netýkají jen starozákonních názvů. Vždyť ani o vsi Emaus, zmiňované v Novém zákoně, si nejsme jisti, kde vlastně leží. Jak lze při lokalizaci biblických míst postupovat?

TELY

Na místě většiny biblických měst a osídlení nacházíme tzv. tely. Na těchto místech se vlivem lidského působení navršily pozůstatky předešlých osídlení. V důsledku války, požáru, zemětřesení či stržení staršího osídlení docházelo na těchto místech k usazování jednotlivých vrstev nad sebou. Zkoumáním nálezů z různých úrovní mohou archeologové tyto vrstvy časově zařadit.

Archeologie

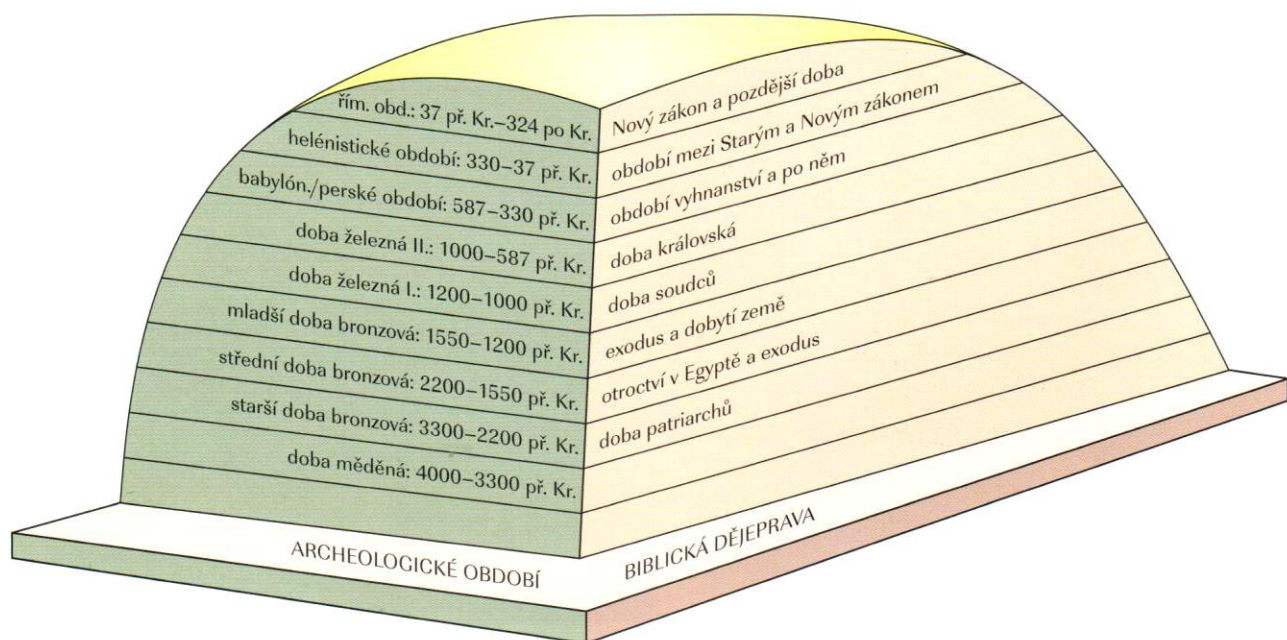
Cenné informace nám může poskytnout archeologie, tedy věda, která zkoumá lidské artefakty jako například stavby, nástroje a nápisy a s jejich pomocí se snaží zjistit více o minulých kulturách a civilizacích.

Moderní archeologický výzkum v Palestině a na Předním východě započal teprve v 19. století. V roce 1890 Flinders Petrie poprvé objevil přítomnost tzv. telů, pozůstatků starověkých měst, kterých se v krajině Předního východu zachovala celá řada.

Archeologie za dobu své existence prošla obrovským vývojem. Archeologové při výzkumu sledují čtyři hlavní typy pramenů: architekturu (stavby, hradby atp.), artefakty (nástroje, nádoby a jiné předměty), různé druhy nánosů (popel, stavební sutina apod.) a podloží (např. udupaná země, dlaždice, povrch ulice). Všechny tyto prameny archeologům pomáhají určit, o jaký typ místa šlo.

Někdy dojde k nálezům přímých důkazů, například nápisu s místním jménem. Dalším velmi významným vodítkem jsou mince, poněvadž umožňují zařadit naleziště časově. Archeologové rovněž pátrají po známkách zničení místa, které by umožnily místo spojit s biblickým popisem zničení města.

Archeologové dělí biblické dějiny do určitých časových období. V závislosti na tom, jaké předměty jsou nalezeny, lze zkoumané vrstvy telu porovnávat s vrstvami z jiných telů a určit tak přibližné stáří vrstvy.

Starověké texty

K identifikaci nalezišť slouží také historická filologie, která se zabývá studiem starověkých písemných památek. V našem případě je hlavním textem sama Bible. Jak již bylo řečeno, nevíme s jistotou, kde se nacházela hora Sínaj. Bible říká, že „cesta od Chorébu směrem k pohoří Seiru do Kádeš-barneje trvá jedenáct dní“ (Dt 1,2). Někteří vědci postupují tak, že se z této informace snaží přibližně vyvodit oblast, kde se místo nacházelo. K bližšímu určení lze následně využít toponymii (viz informace vpravo) a místní ústní tradice.

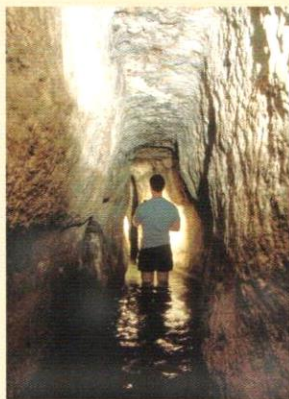
K identifikaci místa někdy může přispět jeho popis v biblickém textu. V Janově evangeliu se například píše, že u rybníka Bethesda, kde Ježíš uzdravil chromého (J 5,1–15), bylo pět sloupořadí. Odborníci řadu let tento popis zpochybňovali, poněvadž místo, které označili za Bethesda, mělo jen dvě sloupořadí. Během dalších vykopávek byly ovšem objeveny další tři. Nalezené místo se tak shodovalo s biblickým popisem a potvrdilo přesnost Janova popisu.

Objevení Lystry

Poloha Lystry, jednoho z měst, které Pavel navštívil na svých misijních cestách, byla po mnoho staletí neznámá. Archeologové věděli zhruba, kde se město nacházelo, avšak nenašli se po něm žádné stopy. V roce 1885 zde byl nalezen zachovalý pohanský oltář s nápisem LVSTRA, tedy Lustra, což byla latinská verze jména. Z města se toho sice více nezachovalo, víme alespoň, kde se nacházelo.

Edward Robinson a místní názvy

V roce 1838 se Edward Robinson a Eli Smith vydali do Palestiny s cílem identifikovat místa zmíněná v Bibli. Vyzbrojeni jen kompasem, teploměrem, dalekohledem, pásovým metrem a dobrou znalostí arabštiny projeli celou Palestinu a zaznamenávali si názvy měst a vesnic. Smith se domníval, že soudobé místní názvy musí nést známky starověkých názvů, proto studovali místní jména (studium místních zeměpisných jmen se nazývá toponymie). Vesnici jménem Anata prohlásili za Jeremjášovo rodiště Anatót, el-Džíb ztotožnili s biblickým Gibeónem, Sejlún s Šílem, Muchmás s místem bitvy u Mikmásu a Bejtin se starověkým Bét-elem.

Chizkijášův tunel z konce 8. století př. Kr. zajišťoval Jeruzalému stálý přísun vody i v případě obležení města.

Ačkoli Robinson nebyl archeolog, učinil některé významné objevy. Od dob jeho výprav do Palestiny se všechny mapy Svaté země tisknou na základě jeho závěrů a v Jeruzalémském Starém městě na jeho počest pojmenovali Robinsonův oblouk.

V Robinsonově a Smithově úsilí pokračovali jiní. Od roku 1872 do roku 1877 působil v Palestině tým ze Sboru královských inženýrů z britské armády, který zkomponoval úctyhodný *Kartografický průzkum západní Palestiny*, dvacetišestistránkový soubor map, znázorňujících celou Palestinu.

Jedním z Robinsonových nejnámějších objevů je objevení Chizkijášova tunelu v Jeruzalémě. Tunel byl zanesen bahnem, Robinsonovi a Smithovi se však podařilo tunelem po čtyřech prolézt. Robinson píše: „Na několika místech jsme mohli postupovat jen tak, že jsme se plazili a museli si pomáhat dopředu lokty.“

Mapa z *Kartografického průzkumu západní Palestiny*, zde poloha Jericha.

